

16.9.2022

Työ- ja elinkeinoministeriö

Viite: Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö 1.9.2022, VN/25733/2021

VALTIOVARAINMINISTERIÖN LAUSUNTO KOSKIEN LUONNOSTA SUOMEN DIGITAALISEKSI KOMPASSIKSI

Taustaa

Suomen digitaalinen kompassi perustuu vuonna 2021 esitettyyn EU:n digitaaliseen kompassiin ja tätä koskevaan ohjelmaehdotukseen, jossa määritellään vaatimukset kansallisille tiekartoille. Suomen digikompassi sisältää kansalliset tavoitteet, joilla tuetaan EU:n digikompassin tavoitteiden saavuttamista. Lisäksi digikompassiin on koottu kansallisia, EU-kompassista täydentäviä tavoitteita ja teemoja, jotka ovat tarpeellisia Suomen digitalisaatiokehityksen vauhdittamiseksi ja joista Suomi haluaa olla tunnettu.

Suomen digikompassi muodostuu EU:n digikompassin mukaisesti neljästä osaalueesta: osaaminen, digitaalinen infrastruktuuri, yritysten digitalisaatio ja digitaaliset julkiset palvelut. Suomen kansallisen kompassissa näitä yhdistämään on luotu yhteinen visio, jossa on asetettu tavoitetilä digitalisaation ja datatalouden kehitykselle vuoteen 2030. Osa-alueiden alle on koottu Suomen priorisoidut tavoitteet visioon pääsemiseksi.

Ensimmäinen luonnos Suomen digikompassista oli lausunnoilla keväällä 2022, nyt lausuttavana on toinen versio, jonka pohjalta on tarkoitus antaa valtioneuvoston selonteko eduskunnalle.

Valtiovarainministeriön lausunto

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoa edellä mainitusta luonnoksesta. Valtiovarainministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan lausuntopyynnössä toivottujen otsikoiden mukaisesti jaoteltuna:

Kansallinen digikompassi kokonaisuutena

Valtiovarainministeriö toteaa, että kompassi tunnistaa hyvin digitalisaation tilannetta, kyvykkyyksiä ja osaamisen vaihtelevuutta esimerkiksi pienten ja keskisuurten yritysten osalta taikka eri väestöryhmien mahdollisuuksissa, mutta ei käytännössä lainkaan julkisen sektorin ja palveluiden digitalisaation keskeisimpiä toimijoita, kuntia ja tulevia hyvinvointialueita, sekä niissä tapahtuvia kehityskuluja,

kuten kuntien ja alueiden eriytymistä. Kompassiluonnoksessa todetaan sen koskevan valtionhallintoa, mutta sitä kehitettävän yhdessä sidosryhmien kanssa. Hyvinvointialueiden ja kuntien ollessa vastuussa valtaosasta julkisia palveluita Suomessa, on niiden tyypistäminen sidosryhmiksi kapea-alainen näkökulma. Jotta digikompassi antaisi suuntaa laajasti koko yhteiskunnan ja julkisen sektorin digitalisaatioon, tulisi siinä käsitellä digitalisaatiota myös kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden näkökulmasta, ottaen huomioon niiden itsehallinnon, talouden ja toiminnan edellytykset.

Valtiovarainministeriö esittää, että digikompassia täydennetään analyysillä kuntien ja hyvinvointialueiden digitalisaation tilanteesta ja edistämisen tavoitteista. Ministeriö tarjoaa tässä hyödynnettäväksi valtiovarainministeriön vetämän kuntapolitiikan kehittämishankkeen talvella 2022 julkaistun ”Kuntapolitiikka käännekohdassa?” –raportin¹ tilannekuva-analyysiä ja johtopäätöksiä kuntien tiedonhallinnasta ja digitalisaatiosta (luku 4.1.5), jonka keskeisimpiä johtopäätöksiä nostetaan esiin tässä lausunnossa.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan kompassin jatkotyössä tulee tehdä kattava vaikutusarviointi, sisältäen toimenpiteiden taloudellisten vaikutusten arvioinnin koko julkiselle taloudelle, mutta myös kuntien ja hyvinvointialueiden taloudelle. Vasta kattavan vaikutusarvioinnin jälkeen toteutettavien toimenpiteiden priorisointi on tarkoituksenmukaista ja silloin niihin voidaan paremmin ottaa kantaa kansallisen rahoituksen osalta osana talousarvioprosesseja.

Osaaminen

Osaamisen osa-alueen osalta valtiovarainministeriö yhtyy digikompassiluonnoksen näkemykseen osaamisen merkityksestä kriittisenä menestystekijänä Suomen digitalisaatiossa. Kompassiluonnoksessa osaamista tarkastellaan pääosin yksilön osaamisen ja taitojen näkökulmasta sekä viitataan myös yritysten digiosaamiseen. Luonnoksesta puuttuu edelleen arvio julkisen sektorin organisaatioiden digiosaamisesta ja sen kehittämisestä. Kuntapolitiikkatyössä tämä riittävän digitalisaation edellyttämän osaamisen varmistaminen nousi keskeiseksi kehittämiskohteeksi. Edellä mainitussa ”Kuntapolitiikka käännekohdassa?” –raportissa analysoidaan tilannetta ja kuvataan sen edellyttämiä kehittämistarpeita kunnissa. Ne voivat koskea esimerkiksi lainsäädännön tuntemusta, digitalisaation ja ICT-toimintojen asiakaslähtöistä suunnittelua ja johtamista, hankintaosaamista sekä muutosprosessien johtamista ja läpivientiä. Osaamisen vahvistamiseksi kuntien yhteistyötä tulisi lisätä ja tietohallinnon näkökulmasta vahvistaa ja nopeuttaa. Laaja-alaisuuden turvaamiseksi etenkin pienten kuntien ja kaupunkien tietohallintojen yhteistyön vahvistaminen on tarpeellista. Kaikenkokoisissa kunnissa ja kaupungeissa on olennaista pitää huolta siitä, että yhteistyöstä huolimatta siihen osallistuvien kuntien toiminnallisella johdolla säilyy ymmärrys ja kunnassa riittävä oma osaaminen digitalisaation ja tietohallinnon asioista, jotta

kunta pystyy kehittämään palveluitaan ja hallintoaan haluamallaan tavalla. Tiedonhallinta ja digitalisaatio eivät saa irrota kunnan muusta toiminnasta erilliseksi osa-alueeksi.

Digitaalinen infrastruktuuri

Infrastruktuurin osa-alueella on erinomaisesti ja ajankohtaisesti tartuttu kyberturvallisuuden merkitykseen digitalisoituvassa yhteiskunnassamme. Se on osa-alue, joka koskettaa kaikkia yhteiskunnan sektoreita ja toimijoita. Sen varmistaminen tunnistettiin valtionvarainministeriön kuntapolitiikkatyössä mitä suurimmassa määrin kansallisesti yhdessä kehitettäväksi asiaksi.

Digitaalisen infrastruktuurin ja toimivien yhteyksien kehittäminen on erittäin keskeistä koko Suomen digitalisaation edistämisessä ja sen varmistamisessa, että kaikki alueet ja kaikkialla asuvat ihmiset voivat hyödyntää digitalisaatiota täysimääräisesti.

Yritysten digitalisaatio

Ei kommentoitavaa

Digitaaliset julkiset palvelut

Julkisten palveluiden osa-alueella digikompassin tavoitteet jäävät yhä puutteellisiksi. Kompassi tunnistaa hyvin yhteentoimivuuden merkityksen, hallinnon eri sektoreiden välisen yhteistyön tärkeyden sekä digiturvallisuuden edistämisen. Siitä puuttuu kuitenkin analyysi ja tavoitteet sille, miten Suomessa tulisi edistää digitalisaatiota eri hallinnontasoilla, eli valtion lisäksi kunnissa ja tulevilla hyvinvointialueilla. Tässä voidaan varmasti hyödyntää syksyllä 2022 valtiovarainministeriön, DVV:n ja Kuntaliiton yhteistyönä käynnistynyttä kuntien Digitiekartta-työtä, mutta jo selontekona annettavaan versioon digikompassista tulee kuvata kuntien ja hyvinvointialueiden tilanne.

Valtiovarainministeriö katsoo, että kompassiluonnoksesta puuttuu yhä käsitys siitä, miten elämäntapahtumien kohteena olevat palvelut digitalisoitaisiin yhdenvertaisuuden nimissä kaikissa kunnissa ja kaikilla hyvinvointialueilla, eikä vain innokkaimmissa edelläkävijäorganisaatioissa. Elämäntapahtumien kohdalla puhutaan käytännössä kuitenkin kuntien palveluita koskevista lakisääteisistä tehtävistä ja niiden digitaalista toteuttamista koskevista velvoitteista, mutta ei mainita kuntia lainkaan. Näissä tehtävissä tapahtuvien muutosten kustannukset tulee korvata kunnille täysimääräisesti. Muutosten vaikutusarvioinnissa on otettava huomioon myös taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset erilaisissa ja erikokoisissa kunnissa sekä niiden edellyttämän henkilöstöosaamisen riittävyys. On hahmotettava myös yksittäisten asiointitapahtumien suhde laajempiin tehtäväkokonaisuuksiin, niiden kehittämiseen tai mahdollisesti nykyrakenteiden purkamiseen joissakin prosesseissa.

Koko yhteiskunnan kannalta olisi tunnistettava kansalliset ja paikalliset vastuut ja toimenpiteet. Valtiovarainministeriö esittää, että digikompassin jatkovalmistelussa tehtäisiin tällainen tavoiteasetanta. Em. kuntapolitiikkatyössä tunnistettiin, että digitalisaation edellyttämän kriittisen infrastruktuurin, dataverkkojen ja tietoliikenneyhteyksien, tietoturvallisuuden ja toiminnan jatkuvuuden turvaavien ratkaisujen kehittäminen olisivat kansallisesti edistettäviä asioita. Kansallista tekemistä olisi myös valtion viranomaisten vastuulla olevien kuntien toiminnassaan tarvitsemien tietovarantojen kehittäminen ja kehittämisen ohjaus kokonaisuutena suhteessa kuntien tehtäviin ja tarpeisiin.

Paikallisesti ja asukaslähtöisesti kunnissa tunnistetuista, strategisista tavoitteista lähtevä toiminta ja itse havaitut toiminnan muutoksen tarpeet tuovat parhaan pohjan kuntien digitalisaatiolle. Kansallisesti voidaan kannustaa kuntia digitalisaatioon, mutta tällöin tulisi tunnistaa yhdessä kuntien kanssa oikeat digitalisaation kohteet ja kuntalähtöiset tarpeet.

Yhdessä eri hallinnontasojen ja -alojen kesken tulisi muodostaa tavoitetila siitä, mitkä ovat kuntien toiminnassa tarvitsemat tiedot, mitä niistä tulisi tehokkaan tietohuollon järjestämiseksi ylläpitää kansallisesti ja mitä paikallisesti sekä toimenpiteistä, joiden avulla varmistetaan tehtävien kannalta kuntien tiedonsaantioikeudet ja tietojen saatavuus ja käytettävyys.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä Juha Majanen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö Mika Niemelä

Tiedoksi

VM: JulkICT, VO, KHT, KAO, VKO, KO

VN/25733/2021-VM-203

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: